

LASSE EIKA
Stipendiat Økonomisk institutt/ESOP, UiO/SSB

TORBJØRN EIKA
Forsker, SSB

På jakt etter folk flest¹

... og hva betyr SSBs siste prognoser for dem?

Journalister vil ofte vite hva konsekvensene av en gitt makroøkonomisk utvikling er for folk flest. Men, hvem er folk flest og hvor mange er det? Under visse forutsetninger finner vi at folk flest bare utgjør vel 2 prosent av befolkningen. Det viser seg også at det er relativt store forskjeller dem imellom. Hvis SSBs forventninger til den makroøkonomiske utviklingen framover fra februar 2011 slår til, vil folk flest reelt sett få mellom 7,1 prosent mer og 1,7 prosent mindre å rutte med fra 2010 til 2014 etter at gjeldsrentene er betalt.

FRA MAKRO TIL MIKRO

SSBs konjunkturprognoser inneholder anslag på makroøkonomiske størrelser som BNP-vekst, arbeidsledighet, renter og inflasjon. I etterkant av presentasjoner for media stilles ofte det samme spørsmålet: Dette er jo vel og bra, men hva betyr det egentlig for *folk flest*?

Hva skal en makroøkonom da svare? En lite konstruktiv start er å påpeke at det faktum at SSB har produsert og nettopp presentert ett sett med anslag for framtiden, neppe i seg selv har noen betydning for «de store massene». En presisering av typen «hvis våre prognoser slår til» er på sin plass.

Men hvem er egentlig *folk flest*? Dette er helt avgjørende for å kunne si noe om betydningen av en gitt utvikling i renter og lønn. At gjennomsnittsnordmannen ikke finnes, vet vi godt ettersom han inntil nylig var dame og fikk 1,98 barn.

¹ Takk til Bård Lian for skatteberegninger og Anne Brendemoen, Ådne Cap-pelen, Joakim Prestmo og Steinar Vagstad for innspill.

Noen makroøkonomer opererer med en representativ aktør, men også denne typen er litt udefinert for å si det mildt. Vi tror imidlertid at mange har en relativt klar oppfatning av hvem folk flest er, eller i hvert fall en klar oppfatning av noen karakteristika: En liten, uhøytidlig og helt uviten-skapelig undersøkelse basert på intervjuer med tre journalister som skriver om personlig økonomi, antydnet noe i retning av at folk flest har følgende kjennetegn:

Alder: 30–39 år

Sivilstand: Gift eller samboende

Barn: Har ett til tre barn

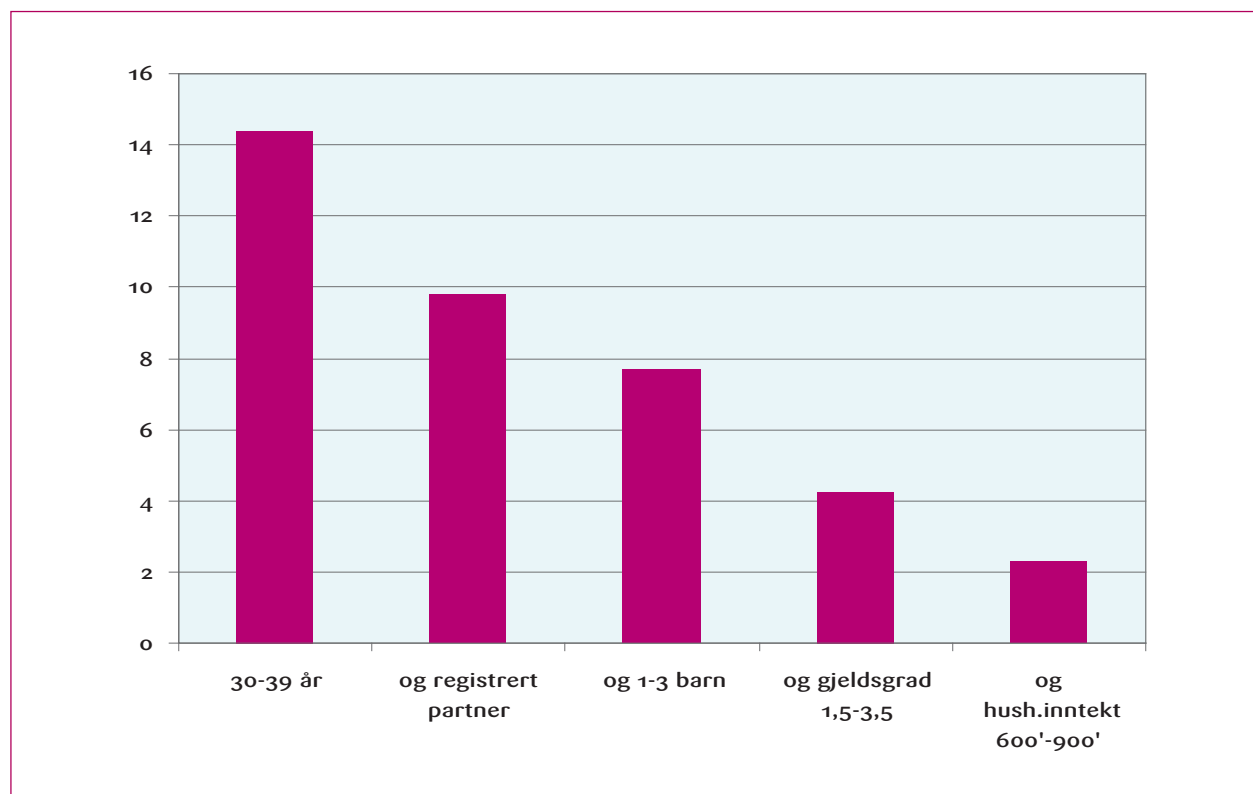
Parets pensjonsgivende inntekt² i 2007:

600.000 – 900.000 kroner

Bruttogjeld: 1,5 – 3,5 x pensjonsgivende inntekt

² Pensjonsgivende inntekt er en betegnelse på inntekt av personlig utført arbeid i eller utenfor ansettelsesforhold, og omfatter personinntekt fra lønn og beregnet personinntekt fra næring. Kapitalinntekter og pensjoner inngår ikke i dette inntektsbegrepet.

Figur 1. På jakt etter folk flest (2007). Andeler av samlet befolkning i prosent

I følge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (2008) var gjennomsnittslønna for heltidsansatte i 2 007 392.500 kroner. Med en nedre grense på 600.000 for at et par skal kunne representere folk flest, betyr det at de i gjennomsnitt ikke må ha en inntekt som er mindre enn 76 prosent av gjennomsnittet for heltidsarbeidende. Den øvre grensen innebærer at de i gjennomsnitt ikke må tjene mer enn 15 prosent over dette gjennomsnittet. Det er imidlertid mange som jobber deltid, hele 28 prosent av de sysselsatte i 2009³. Det er noe av bakgrunnen for denne lille asymmetrien; folk flest må kunne tillate seg å jobbe litt mindre enn heltid.

FOLK FLEST – EN SJELDENHET I 2007

Et visdomsord sier noe slikt som at når folk flest blander seg med vanlig folk blir de vanskelige å få øye på. Vår undersøkelse tyder også på at folk flest utgjør en forbau-sende liten del av befolkningen.

Våre demografiske kjennetegn på folk flest innebærer i seg selv en veldig begrensning for andelen de utgjør av befolkningen. Befolkningen i aldersgruppen 30–39 år utgjorde i

2007 14,4 prosent av den totale befolkningen. Kravet om en registrert partner reduserer andelen til 9,8 prosent. Når vi deretter legger til kravet om at man skal ha ett til tre barn, sitter vi igjen med 7,7 prosent av befolkningen eller 364.000 personer.

Kravet til inntekt og gjeld gjør et ytterligere stort innhogg. Om lag 30 prosent av de som tilfredsstilte de demografiske kriteriene tilfredsstilte også de økonomiske. Antall personer som i 2007 tilfredsstilte vår primære definisjon av folk flest var 110.000, som tilsvarer 2,3 prosent av befolkningen. For ordens skyld kan vi påpeke at vi bare har talt opp de voksne, det vil være om lag like mange barn som lever sammen med voksne som vi har klassifisert som folk flest. Det vil også være en del voksne som er samboer med en som er «folk flest», uten å være folk flest selv, dersom de selv er under 30 eller over 39 år.

Hva kjennetegner de aller mest typiske eksemplarene av folk flest når det gjelder inntekt og gjeld? Hvis vi deler opp materialet for den delen av befolkningen som oppfyller de demografiske kravene i inntektsgrupper med avstand på 50.000 kroner og i grupper med gjeldsgrad med avstand på 0,5, er det flest i gruppen med inntekt mellom 700.000 og 750.000 og en gjeldsgrad i området 2 til 2,5. Disse

³ Statistisk årbok for 2010, tabell 211.

Tabell 1. Andelen av gifte og samboende i alderen 30–39 år med 1–3 barn etter husholdningens pensjonsgivende inntekt og gjeldsbelastning i 2007 i prosent

Inntekt	Brutto gjeld som andel av pensjonsgivende inntekt									
	0-0,5	0,5-1,0	1,0-1,5	1,5-2,0	2,0-2,5	2,5-3,0	3,0-3,5	3,5-4,0	4,0 og over	0 og over
0-300'	1,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	2,1	4,5
300'-400'	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	1,3	4,2
400'-450'	0,5	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,8	3,3
450'-500'	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,4	0,8	4,4
500'-550'	0,6	0,5	0,6	0,8	0,9	0,9	0,7	0,4	0,9	6,1
550'-600'	0,6	0,6	0,9	1,2	1,4	1,2	0,9	0,5	0,9	8,1
600'-650'	0,6	0,7	1,1	1,5	1,7	1,5	1,0	0,6	0,9	9,5
650'-700'	0,6	0,7	1,2	1,7	2,0	1,6	1,0	0,5	0,8	10,1
700'-750'	0,5	0,7	1,2	1,7	2,0	1,5	0,9	0,5	0,6	9,5
750'-800'	0,4	0,6	1,1	1,5	1,6	1,2	0,7	0,4	0,6	8,1
800'-850'	0,3	0,5	0,9	1,3	1,3	0,9	0,5	0,3	0,4	6,4
850'-900'	0,3	0,4	0,7	1,1	1,0	0,7	0,4	0,2	0,3	5,0
900'-950'	0,2	0,3	0,6	0,8	0,8	0,6	0,3	0,2	0,3	4,0
950'-1000'	0,2	0,3	0,5	0,7	0,6	0,4	0,3	0,1	0,2	3,2
1000' og over	1,1	1,5	2,5	2,9	2,2	1,5	0,8	0,5	0,8	13,7
0 og over	8,2	7,9	12,2	16,4	16,7	13,2	8,7	5,2	11,6	

utgjør knappe 2 prosent av befolkningen som tilfredsstillende demografiske kravene og 6 prosent av den opprinnelige gruppen folk flest. For å finne de nest mest typiske i denne gruppen må man ta et skritt opp på inntektsstigen og beholde gjeldsgraden, mens de tredje mest typiske har hakket lavere inntektsnivå, men samme gjeldsgrad.

Hvis vi ser på en litt større undergruppe av folk flest med inntektsnivå mellom 650.000 og 850.000 og gjeldsgrad mellom 1,5 og 2,5 fanger vi opp 44 prosent av folk flest. Men i forhold til den samlede befolkningen utgjør disse da bare 1 prosent.

Medianinntekten (for par) i befolkningen som tilfredsstillende demografiske kravene til folk-flest ligger mellom 750.000–800.000, mens det er flest i innteksgruppa under (700–750.000) med en andel på 9,5 prosent. Når det gjelder gjeldsbelastning er det flest i samme gruppe som medianen, nemlig med en gjeldsbelastning på 2–2,5 prosent, og disse utgjør knappe 17 prosent av den demografiske gruppa. Det er nesten like mange i gruppa under (1,5–2). En tredel har en gjeldsgrad på 1,5–2,5, litt færre har mindre og litt flere har mer. Knappe 11 prosent har en gjeldsgrad høyere enn 4. Igjen kan vi slå fast at folk flest er ganske forskjellige...

Rent semantisk er det mulig å hevde at folk flest må utgjøre et flertall av befolkningen. Det dreier seg jo om *flest* tross alt. Hvis vi da kun ser på individer i alderen 30–39 år og bare er villige til å slakke på grensene for inntekt og gjeld, viser tallmaterialet at vi må ha med nesten alle som har inntekt. Hvis man kutter ut par med en pensjonsgivende inntekt på under 300.000, men ikke stiller krav til gjelds størrelse, er vi oppe i ganske nøyaktig halvparten av alle i alderen 30–39. Folk flest er da svært forskjellige...

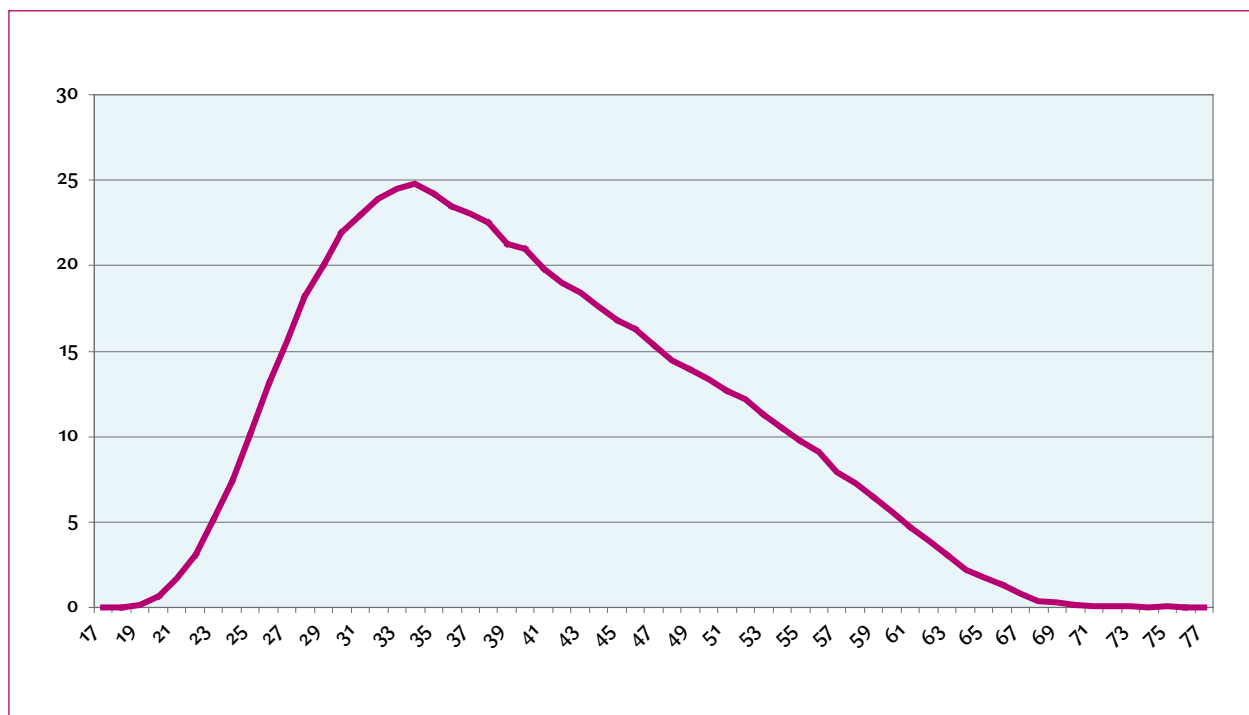
Noen vil nok innvende at dette med alder og muligens også dette med barn og parforhold, ikke er relevant for om de blir oppfattet som folk flest eller ikke. Hvis vi lempet på definisjonen av folk flest og ser bort fra alder, barn og at de lever i parforhold, får vi et litt annet bilde. Andelen av befolkningen som har en økonomi som tilfredsstillende kriteriet vårt for å kunne betraktes som folk flest er 8,6 prosent. Vi kan også se på hvor stor andel av befolkningen i yrkesaktiv alder som har en økonomi som tilfredsstillende folk-flest-kravene. Andelen er 15,3 prosent hvis denne aldersgruppen presiseres til 23–62 år. Ettersom det opprinnelige inntektskravet var knyttet til parets inntekt, har vi da halvert kravet til pensjonsgivende inntekt for de som ikke bor i parforhold. Inntekten skal da ligge mellom 300.000 og 450.000.

Tabell 2. Andel med folk-flest-økonomi* i 2007, i 10-års aldersgrupper

Aldersgruppe	0-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 og over
Andel i prosent	0,0	9,6	23,3	17,3	10,1	2,8	0,0

*Pensjonsgivende inntekt mellom 600.000 og 900.000 for par og det halve for enslige, og med lån på mellom 1,5 og 3,5 ganger pensjonsgivende inntekt.

Figur 2. Andelen av befolkningen i ulike aldre med folk-flest-økonomi* i 2007 i prosent

*Pensjonsgivende inntekt mellom 600.000 og 900.000 for par og det halve for enslige, og med lån på mellom 1,5 og 3,5 ganger pensjonsgivende inntekt.

I tabell 2 viser vi andelene i ulike aldersgrupper som oppfyller kriteriene for folk flest, når vi bare er opptatt av inntekt og gjeld. Som tabellen viser, befinner det seg klart flest med folk-flest-økonomi i aldersgruppen 30–39 år, når en deler inn befolkningen i 10-årsgrupper. I figur 2 viser vi tilsvarende andeler i ettårige aldersgrupper. I 2007 kunne man finne de største konsentrasjonene av folk som oppfyller de økonomiske folk-flest-kravene blant 34-åringene, og de utgjorde knappe 25 prosent av alle 34-åringene.

FOLK FLEST – TROLIG LIKE SJELDNE I 2011

Vi har gjort vår analyse på tall fra selvangivelsesstatistikken for inntektsåret 2007. Årsaken til at dette året er valgt er så prosaisk som at det var enklest for oss. For å kunne «oversette» inntektsgrensene til 2011, har vi justert dem

med tall for veksten i gjennomsnittlig årslønn i 2008, 2009 og 2010 og SSBs anslag for årslønnsveksten i 2011 gitt i Statistisk sentralbyrå (2011). Det gir grensene 713.000 – 1 070.000. Kravet til gjeld for de med lavest inntekt vil være 1 070.000 – 2 497.000, mens for de med høyest inntekt må gjelda ligge mellom 1 605.000 og 3 745.000.

Det har skjedd en del i norsk økonomi siden 2007. Til tross for finanskrisen, konjunkturedgang⁴ og en tilhørende økning i sparingen, økte husholdningenes samlede gjeld med knappe 21 prosent fra 3. kvartal 2007 til 3. kvartal 2010⁵. Reallønnsveksten har vært høy i perioden og det er relativt få som har vært rammet av arbeidsledighet.

⁴ I følge Statistisk sentralbyrå (2011) har norsk økonomi vært i konjunktur-oppgang fra andre halvår 2010.

⁵ <http://www.ssb.no/finsek/tab-01.html>

Den nominelle lønnsveksten fra 2007 til 2010 har vært på knappe 15 prosent, og husholdningenes samlede lønnsinntekter har økt litt mer ettersom sysselsettingen også har økt. Hvis vi ser på utviklingen i husholdningenes samlede disponible inntekt fra 2007 til 2010, var den på i overkant av 21 prosent.⁶ Gjeldsandelen målt som brutto gjeld i forhold til disponibel inntekt eller i forhold til samlede lønnsinntekter har dermed endret seg relativt lite fra 2007 til 2010. Vi tror derfor at andelen av befolkningen som tilfredsstillt vår snevre definisjon av folk flest ikke er endret vesentlig fra 2007 til 2010 og at det heller ikke vil bli noen store endringer til 2011.

... HVA DET BETYR FOR FOLK FLEST

SSBs publiserte makroøkonomiske prognoser inneholder i overkant av 40 ulike størrelser.⁷ Ettersom Gro Harlem Brundtlands utsagn om at alt henger sammen med alt, generelt er en god beskrivelse av en økonomis virkemåte, kan en si at alt er relevant for alle. Relevansen vil imidlertid være svært forskjellig mellom ulike grupper. Tiden det tar før individene får merke virkningene vil også variere mellom de ulike variablene, og om det er bra eller dårlig vil ofte avhengig av individuelle forhold, inkludert preferanser.

Det som lettest lar seg knytte til den enkelte er nok rente, prisstigning, lønnsvekst og kanskje kronekurs. Renta er relevant for nesten alle, og de aller fleste vil stå overfor en rente som utvikler seg i takt med gjennomsnittsrenta. For at den gjennomsnittlige lønnsveksten skal være relevant for den enkelte, må du ha en inntekt (utenom renteinntekt) som endres i takt med veksten i den gjennomsnittlige årslønnen. Erfaringsmessig er det en betydelig grad av samvariasjon i lønnsutviklingen mellom ulike næringer. På individnivå er det nok mer sprik, men gjennomsnittet gir en god pekepinn på tendensen for de fleste. Mange steder vil det nok være tendenser til det man kan betrakte som ansiennitetstillegg, noe som isolert sett vil bidra til en underliggende høyere vekst i lønningene på individnivå i forhold til gjennomsnittsutviklingen i hele økonomien.⁸ I forbindelse med jobbskifter vil det også ofte være større endringer i lønna, og forhold som bonuser, omfanget av overtid og ikke minst endringer i arbeidstid, vil kunne få utviklingen for den enkelte til å avvike fra gjennomsnittet.

⁶ <http://www.ssb.no/emner/09/01/knri/>

⁷ <http://www.ssb.no/emner/08/05/kt/>

⁸ Normalt vil det være en stadig tilførsel av nye arbeidstakere med «lav» lønn, mens de som forlater arbeidslivet har «høy» lønn.

Ellers er det åpenbart noen størrelser som er relevante for enkelte grupper: Eksport- og internasjonal vekst er av betydning for folk som jobber i virksomheter som eksporterer mye av produksjonen, bygningsarbeidere vil være opptatt av boliginvesteringene⁹ og jobber du i en bedrift som leverer til oljevirksomheten, er utviklingen i investeringene i petroleumsvirksomheten og oljeprisen størrelser å legge spesiell vekt på.

Det store bildet, den generelle økonomiske stemningen – konjunktursituasjonen, kommer kanskje best fram i BNP-veksten i Fastlands-Norge og arbeidsledigheten. Utviklingen i forbruket er en annen slik indikator.

I vår leting etter folk flest har vi når det gjelder formue bare vært opptatt av brutto gjeld. Bankinnskudd, verdipapirer, boligkapital og andre formuesgjenstander har vi ikke vært opptatt av. La oss fortsette med det, og videre innskrenke oss til å se på den delen av folk flest som ikke er bekymret for å miste jobben. La oss også se bort fra endringer i arbeidstid. Utviklingen i hva man reelt sett har å rutte med etter at lånerenter er betalt, og når man ser bort fra endringer i formuesinntekter og kapitalgevinster, vil under alle disse forutsetningene og forutsatt at det ikke skjer noe med opplegget for beskatning avhenge av forløpet til tre makroøkonomiske størrelser: rente, lønn og priser.

Vi kan da si omtrent følgende for hva folk flest kan forvente i inntektsutvikling de fire kommende årene forutsatt at våre prognoser slår til: Ettersom renta ventes å øke framover, vil man få mindre å rutte med jo mer gjeld man har. Fra 2010 til 2011 får folk flest reelt sett mellom 0,6 og 1,4 prosent mer å rutte med. Vi har da gjort stiliserte beregninger for de fire ytterpunktene med hensyn til inntekt og gjeld innenfor vår definisjon av folk flest, og utviklet med SSBs siste makroøkonomiske prognoser.¹⁰ Generelt er forskjellen i utvikling mellom de rikeste og de fattigste innenfor folk flest-gruppa liten. Fra 2011 til 2012 anslår vi at yttergrensene for endringen i disponibel realinntekt for folk flest til 1,4 og -0,2 prosent og når rentene virkelig ventes å komme opp blir grensene 1,3 og -1,0 prosent i 2013 og 1,8 og -1,0 prosent i 2014. For perioden 2010 til 2014

⁹ som i SSBs konjunkturanalyser, som i hovedsak baserer seg på nasjonalregnskapets beskrivelse av økonomien, ikke er det som kjøpes av boliger, men det som bygges.

¹⁰ I disse beregningene har vi baserte oss på skatteberegninger på LOTTE-modellen og har forutsatt at husholdningsinntekten er likt fordelt og at husholdningene har to barn. I disse modellberegningene er det de faktiske skattereglene som inngår til og med 2011. For årene 2012-2014 forutsettes gjennomsnittskatten for lønnsinntekter å være uendret fra 2011 og at det ikke blir noen endringer med hensyn skattefradraget av gjeldsrenter.

Tabell 3. Realinntektsvekst* for 4 kombinasjoner av husholdningsinntekt og gjeld, forutsatt 2 barn, likt fordelt inntekt mellom ektefeller hvor lønns- og renteutvikling følger gjennomsnittet/SSBs prognoser per februar 2011. Prosent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2010-2014	2007-2014
Lav inntekt (600' i 2007), lav gjeldsgrad (1,5 x inntekt)	-0,6	5,8	1,6	1,4	1,4	1,3	1,8	6,1	13,3
Lav inntekt (600' i 2007), høy gjeldsgrad (3,5 x inntekt)	-4,7	12,4	2,5	0,7	0,0	-0,7	-0,6	-0,7	9,1
Høy inntekt (900' i 2007), lav gjeldsgrad (1,5 x inntekt)	-0,8	6,2	1,7	1,4	1,4	1,2	1,7	5,7	13,3
Høy inntekt (900' i 2007), høy gjeldsgrad (3,5 x inntekt)	-5,3	13,7	2,7	0,6	-0,2	-1,0	-1,0	-1,7	8,7

* Forutsatt bare lønnsinntekt

sett under ett anslår vi at endringen i det folk flest vil ha å rutte med vil ligge mellom +6,1 prosent og -1,7 prosent.

Folk flest med mye gjeld vil således få litt mindre å rutte med framover, mens størstedelen av folk flest nok vil få litt mer å rutte med. Det er de som har høyest inntekt og høyest gjeld i utgangspunktet som kommer dårligst ut. Våre beregninger antyder at så lenge gjelda til folk flest ikke er over 3 ganger inntekten vil man få mer å rutte med i 2014 i forhold til 2010. For de som synes dette høres litt trist ut kan vi trøste med at utviklingen fra siste konjunkturtopp i 2007 til 2010, etter våre beregninger ga folk flest mellom 6,8 og 10,5 prosent mer å rutte med. I denne perioden gikk renta kraftig ned, så jo større gjeldsgrad, desto større vil økningen i det en har å rutte med ha vært. Hvis vi ser på hele perioden fra 2007 til vårt siste prognoseår, 2014, blir anslagene våre at folk flest vil få mellom 8,7 og 13,3 prosent mer å rutte med. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på henholdsvis 1,2 og 1,8 prosent. Årsaken til at spennet blir relativt lite, er at vi venter at utlånsrentene i 2014 ikke vil skille seg veldig fra det de var i 2007. Folk flest er kanskje ikke så mange, men de har hatt og/eller vil få en klar velstandsøkning!

IKKE ALLE FÅR EN UTVIKLING SOM FOLK FLEST

Men hva med den store majoriteten av befolkningen, som ikke tilhører den eksklusive gruppen folk flest? Det meste som er sagt om folk flest med hensyn til inntekt og gjeld, vil også gjelde for lønsmottakere og trygdede som ikke endrer status i forhold til arbeidsmarkedet og ikke er kraftig eksponert for svingninger i finansmarkedene. Men det er skjær i sjøen.

Arbeidsledighet er ett slik skjær. Det er alltid en viss bevegelse i de arbeidslediges rekker, noen går ut og andre kommer inn. I en 4-årsperiode vil det dermed være en del som er gjennom både unormalt lav og unormalt høy inntektsvekst. I tillegg kommer utviklingen i nivået på samlet

ledighet. SSBs prognoser peker i retning av en klart lavere ledighet i 2014 enn i dag. Dermed vil inntektsbevegelser knyttet til ledighet måtte forventes å dra inntekten oftere opp enn ned.

I de siste 20 åra har det vært rundt 10.000 skilsmisser årlig.¹¹ Det er generelt sett økonomisk lønnsomt å bo flere sammen. Dessuten vil mange skilte få ekstra utgifter knyttet til utfordringer i forbindelse med felles barn. Skilsmisse trenger med andre ord ikke påvirke inntektene, men likevel forringe den materielle velstanden.

I følge tall fra NAV ble det i første halvår 2010 nesten 24.000 nye alderspensjonister.¹² Mens overgangen til en pensjonisttilværelse normalt vil medføre et fall i inntekt og konsummulighet, er utsiktene for inntektsutviklingen i de kommende fire årene langt bedre for de som allerede er alderspensjonister. I 2009 hadde nesten 90 prosent av skatteytterne over 67 år en skattemessig positiv formue og om lag halvparten hadde bankinnskudd på over 200.000 kroner.¹³ For individer med bankinnskudd som overstiger gjeld, vil normalt renteøkninger bidra til å trekke inntektene opp. Fordi pensjonene justeres i takt med lønnsveksten vil store deler av pensjonistgruppen få en inntektsvekst de kommende årene som i betydelig grad vil overstige utviklingen til folk flest. Det samme vil selvfølgelig også gjelde andre som har en positiv nettoformue hvor avkastningen er knyttet til renta.

Også andre grupper vil ha en inntektsutvikling svært forskjellig fra folk flest. Dette gjelder blant annet personer med betydelige kapitalinntekter og selvstendig næringsdrivende – hvis inntekt er mye tettere knyttet opp mot svingende lønnsomhet i virksomheten en driver. For andre

¹¹ <http://www.ssb.no/ekteskap/tab-2011-02-24-02.html>

¹² <http://www.nav.no/page?id=1073743247>

¹³ http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=selvangivelse

typer kapitalinntekter enn bankinnskudd er det langt vanskeligere å trekke slutninger basert på prognosene i SSBs konjunkturrapporter. I og med at det forventes at norsk økonomi vil være i konjunkturoppgang i de fire kommende årene, virker det nærliggende å tenke at kapitalavkastningen også vil øke slik at den gunstige utviklingen i lønnsinntektene vil forsterkes for de fleste med betydelige kapitalinntekter.

Motstykke til at folk går over fra lønnet arbeid til pensjon og dermed ned i inntekt, er overgangen fra utdanning eller andre ikke-inntektsgivende aktiviteter til arbeid, eller fra deltidssysseting til heltidssysseting. I løpet av en fireårsperiode vil dette gjelde mange, som dermed kan få en langt kraftigere inntektsvekst enn folk flest på grunn av inntreden i arbeidslivet.

OG HVA KAN VI LÆRE AV DETTE?

Mange har klare oppfatninger av hvem folk flest er, eller kan i hvert fall lett komme opp med kjennetegn som karakteriserer dem. Vår analyse av inntektsstatistikk for 2007 viser at kjennetegn mange vil oppfatte som veldig normale, altså noe som kunne kjennetegne folk flest, ikke er dekkende for en særlig stor del av befolkningen. Med den snevreste definisjonen vi bruker er det bare 2,3 prosent av befolkningen som kan karakteriseres som folk flest. De fleste ryker imidlertid ut på grunn av demografiske kjennetegn. Men selv om vi dropper de demografiske kravene og bare ser på andelen av befolkningen med pensjonsgivende inntekt som oversatt til 2011-nivåer spenner fra 713.000 – 1 070.000 for par og halvparten for enslige og med en brutto gjeld i området 1,5 til 3,5 ganger pensjonsgivende inntekt, favner vi bare knappe 16 prosent av befolkningen i alder 23–62 år. Den høyeste andelen for en årsgruppe (34-åringer) er ikke over 25 prosent. Man bør altså være forsiktig med å generalisere om inntekts- og gjeldsforhold.

Til tross for at Norge er et av landene i verden med den jevneste inntektsfordelingen er det store forskjeller. I følge tabell 1.22 i Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (2010) var gjennomsnittlig årslønn

per heltidsekvivalent i 2008, 156 prosent høyere for de 20 prosent rikeste i forhold til gjennomsnittet for de 20 prosentene med de laveste inntektene. Nivåforskjeller spiller imidlertid isolert sett ingen stor rolle i våre anslag for ulike gruppers utvikling. Vi har ikke noe grunnlag for å si om det vil være noe systematikk mellom inntektsnivå og inntektsvekst framover. Hvilken gjeldsbelastning en i utgangspunktet har vil derimot spille en stor rolle for den forventede utviklingen i disponibel inntekt. Og her er det åpenbart store forskjeller. Mange har mindre gjeld enn de har penger i banken og mange har en gjeld som overstiger inntektene mange ganger. Når hovedimpulsene som påvirker husholdningenes inntekter gjerne består av økt lønn og en endring i rentene, som for tiden betyr økte renter, vil inntektsutviklingen bli ganske forskjellig mellom ulike grupper lønsmottakere avhengig av gjeldsgrad.

Selv innen den relativt avgrensede gruppen folk flest vil det være store variasjoner i inntektsutvikling. Mange er i spesielle situasjoner. Likevel sier makrotall en god del, og de er et godt utgangspunkt for å si noe om utviklingen for ulike grupper. Men makrotall og makroanalyser sier altså langt fra alt. Selv om vi i en internasjonal sammenheng er veldig homogene er også den norske befolkningen en meget sammensatt gjeng. For mange – og veldig mange flere enn folk flest – vil spesielle individuelle forhold fullstendig dominere over makroøkonomiske tendenser.

REFERANSER

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (2008): Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2008. NOU 2008:10

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (2010): Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2010. NOU 2010:4

Statistisk sentralbyrå (2011): Økonomisk utsyn over året 2010. Økonomiske analyser 1/2011